

УДК 796
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-06>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Тищенко В. О.

*доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-9540-9612
valeritysh@gmail.com*

Орлов А. А.

*доктор філософії,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1044-7191
orlov105@ukr.net*

Потапова Л. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6512-0407
potarova2022@ukr.net*

Курочка А. С.

*магістр кафедри теорії та методики фізичної культури
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-7788-9050
lisgen2019@gmail.com*

Ключові слова: *освітній процес, особливі освітні потреби, початкові класи, учні, фізична культура.*

Специфічною основою змісту фізичної культури як особливої та самостійної галузі культури є раціональна рухова активність як чинник, що готує людину до життя через оптимізацію її фізичного стану. Діти з особливими освітніми потребами мають свої особливості, які потребують уваги та підтримки у навчанні. Основною особливістю навчання дітей з особливими освітніми потребами є індивідуальний підхід. Кожна дитина є унікальною, і вчителі повинні розробляти програми та стратегії, які враховують їхні потреби та можливості. **Мета дослідження** – дослідити особливості організації занять фізичною культурою учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. **Об’єкт дослідження** – процес фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. **Предмет дослідження** – закономірності розвитку фізичних якостей дітей з освітніми потребами. **Гіпотеза дослідження** – передбачається, що включення до уроку

фізичної культури спеціальних рухливих ігор позитивно впливатиме на показники фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Для досягнення поставленої мети використовувались такі теоретичні **методи дослідження**: антропометричні методи, методи визначення функціональних показників дихання та ЧСС, методи визначення фізичної підготовленості за допомогою тестів, методи математичної статистики. **Результати дослідження**. Для дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами важливо адаптувати заняття фізичною культурою, що включає модифікацію ігор, вправ і спортивного обладнання, а також забезпечує додаткову підтримку та індивідуальний підхід, сприяє розвитку моторики, координації та загальної фізичної здатності учнів. Участь у заняттях фізичною культурою значно покращує соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами, а також сприяє розвитку їхньої самооцінки та емоційного благополуччя. **Висновки**. Під впливом фізичного навантаження динаміка показників була позитивною та мала характерну тенденцію до покращення результатів дітей експериментальної групи, а різниця результатів за всіма показниками є більш достовірною, що свідчить про ефективність використання рухливих ігор на уроках фізичної культури з дітьми з ООП. Методика інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти завдяки оптимальному підбору вправ, інтенсивності занять, врахуванню індивідуальних особливостей розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю забезпечила найкращу динаміку розвитку фізичного розвитку якостей порівняно з результатами дітей контрольної групи. Отримані дані свідчать про ефективність використання рухливих ігор, а також про підвищення фізичної підготовленості дітей, яка є одним із основних факторів, що сприяють розвитку їх фізичної функції.

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF PHYSICAL CULTURE CLASSES FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Tyshchenko V. O.

*Doctor of Sciences in Physical Education and Sports, Professor,
Professor at the Department of Theory and Methods
of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9540-9612
valeritysh@gmail.com*

Orlov A. A.

*PhD, Associate Professor at the Department of Theory and Methods
of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1044-7191
orlov105@ukr.net*

Potapova L. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physical Therapy
and Occupational Therapy
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6512-0407
potapova2022@ukr.net*

Kurochka A. S.

*Master at the Department of Theory and Methodology of Physical Culture
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7788-9050
lisgen2019@gmail.com*

Key words: *educational process, special educational needs, primary classes, students, physical culture.*

The specific foundation of the content of physical education as a distinct and independent branch of culture is rational physical activity as a factor that prepares individuals for life by optimizing their physical state. Children with special educational needs have their own unique characteristics, which require attention and support in education. The main feature of educating children with special educational needs is an individualized approach. Every child is unique, and teachers must develop programs and strategies that take into account their needs and capabilities. **The aim of the study** is to explore the features of organizing physical education classes for younger school-age children with special educational needs. **The object of the study** is the process of physical education of younger school-age children with special educational needs. **The subject of the study** is the regularities of physical qualities development in children with educational needs. **The hypothesis of the study** suggests that the inclusion of special active games in physical education lessons will positively affect the physical development indicators of children with special educational needs. To achieve the set goal, theoretical research methods were used: anthropometric methods; methods of determining functional indicators of respiration and heart rate; methods of determining physical fitness using tests; methods of mathematical statistics. **Study results:** For children of younger school age with special educational needs, it is important to adapt physical education classes, which includes modifying games, exercises, and sports equipment, as well as providing additional support and an individual approach, contributing to the development of motor skills, coordination, and overall physical fitness of students. Participation in physical education classes significantly improves the socialization of children with special educational needs and contributes to the development of their self-esteem and emotional well-being. **Conclusions:** Under the influence of physical load, the dynamics of indicators were positive and had a characteristic tendency to improve the results of children in the experimental group, and the difference in results for all indicators is more significant, indicating the effectiveness of using active games in physical education lessons with children with special educational needs. The methodology of inclusive education of children with special educational needs in educational institutions, thanks to the optimal selection of exercises, intensity of classes, and consideration of individual developmental characteristics of children with intellectual disabilities, provided the best dynamics of physical development compared to the results of children in the control group. The obtained data indicate the effectiveness of using active games, as well as an increase in the physical preparedness of children, which is one of the main factors contributing to the development of their physical function.

Вступ. У сучасному світі спеціальні школи, окрім загальних завдань трудового, розумового, фізичного виховання та навчання, повинні також вирішувати питання корекції та компенсації фізичних вад дітей з порушеннями інтелекту, щоб дати їм можливість самостійно жити в суспільстві. Однак обмежені пізнавальні можливості учнів з порушеннями інтелекту ускладнюють реалізацію педагогічних і корекційних завдань, а педагогічний вплив і всі види пізнавальної та фізичної діяльності, що мотивують таких дітей, є надзвичайно важливими корекційними заходами [4].

Відомо, що підвищена рухова активність забезпечує розвиток рухових функцій дітей, зміцнює їхнє здоров'я, підтримує психічний розвиток, корегує психічні порушення, удосконалює рухові навички та забезпечує професійну підготовку студентів з інтелектуальними порушеннями [6]. Однак фізичний вплив фізичних вправ на студентів з порушеннями інтелектуального розвитку не тільки вирішує завдання фізичного виховання, але й створює низку важливих проблем для дослідників [1; 4].

Актуальність організації занять фізичною культурою для учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами є значною з кількох причин. По-перше, сучасна освітня система наголошує на інклюзивності, яка передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Адаптовані заняття фізичною культурою допомагають інтегрувати таких учнів у загальноосвітній процес [2; 5]. По-друге, регулярні фізичні вправи є ключовими для здоров'я та фізичного розвитку дітей. Для дітей з особливими потребами це особливо важливо, оскільки вони можуть мати додаткові фізичні обмеження або вимоги. По-третє, це соціальна інтеграція та навички спілкування, що сприяють розвитку навичок спілкування, вміння працювати в команді та розуміння важливості співпраці. По-четверте, фізична активність позитивно впливає на емоційний стан учнів, допомагаючи знизити рівень стресу та підвищити самооцінку.

Організація занять з урахуванням особливостей кожної дитини дозволяє максимально ефективно розвивати її потенціал, забезпечуючи адекватне фізичне навантаження та мотивацію. Однак у спеціальній науково-методичній літературі недостатньо висвітлено питання використання ігор у роботі з молодшими школярами з порушеннями інтелектуального розвитку та їх впливу на покращення їх фізичного та психічного здоров'я [3]. З огляду на ці аспекти розробка та впровадження програм фізичної культури, адаптованих для дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, є надзвичайно важливою для забезпечення їхнього всебічного розвитку та інтеграції у суспільство.

Мета дослідження – вивчити особливості організації занять фізичною культурою учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Предмет дослідження – закономірності розвитку фізичних якостей дітей з освітніми потребами.

Гіпотеза дослідження. Передбачається, що включення до уроку фізичної культури спеціальних рухливих ігор позитивно впливатиме на показники фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Для досягнення поставленої мети використовувались такі теоретичні **методи дослідження**: антропометричні методи, методи визначення функціональних показників дихання та ЧСС, методи визначення фізичної підготовленості за допомогою тестів, методи математичної статистики.

Відповідності до мети дослідження в роботі були поставлені такі **завдання**:

1) визначити антропометричні показники дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами на початку і наприкінці дослідження;

2) визначити функціональні показники дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами на початку і наприкінці дослідження;

3) дослідити вплив рухливих ігор на показники функціонального стану дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Організація дослідження. Експериментальною базою дослідження стала Запорізька гімназія № 103 Запорізької міської ради. Учасниками дослідження були учні молодшого шкільного віку з легкими (F70) та помірними (F71) порушеннями інтелекту, які навчаються у звичайних класах та були поділені на дві групи – експериментальну (n=11) та контрольну (n=9).

На першому етапі в період з жовтня до листопада 2022 року були визначенні вхідні дані дослідження. На другому етапі дослідження (грудень 2022 р. – травень 2023 р.) для учнів експериментальної групи було додатково введено рухливі ігри (для дітей з особливими освітніми потребами). Наприкінці навчального року (червень 2023 р.) були визначені антропометричні дані, функціональні показники дихальної та серцево-судинної систем, показники фізичної підготовленості. Результати представлені в роботі у вигляді таблиць і критичного аналітичного тексту.

Результати дослідження. Для перевірки розробленої гіпотези дослідження був проведений педагогічний експеримент. Після впровадження

рухливих ігор на уроках фізичної культури було досягнуто певних результатів, які були визначені шляхом порівняння досліджуваних показників у дітей до та після експерименту. Результати педагогічного експерименту свідчать про певні зрушення як у контрольній, так і в експериментальній групі, але остання показала значно кращі результати, ніж контрольна група.

Довжина та маса тіла дітей протягом дослідження поступово збільшувалась. Різниця у довжині тіла дітей експериментальної групи на контрольному етапі дослідження склала 6,0 см (вихідні результати – $119,6 \pm 8,3$ см, кінцеві – $125,6 \pm 5,8$ см). Збільшення у ваговому показникові дорівнює 2,0 кг порівняно з вихідними даними (вихідні результати – $19,6 \pm 1,3$ кг, кінцеві – $21,6 \pm 2,2$ кг), показники ЖЄЛ збільшились на 0,5 л (вихідні результати – $1,1 \pm 0,2$ л, кінцеві – $1,6 \pm 0,2$ л). У дітей контрольної групи різниця у довжині тіла склала 6,3 см (вихідні результати – $118,7 \pm 7,4$ см, кінцеві – $125,0 \pm 6,9$ см), маса тіла збільшилась на 3,7 кг (вихідні результати – $18,4 \pm 2,1$ кг, кінцеві – $22,1 \pm 1,7$ кг), а ЖЄЛ стала більшою на 0,1 л (вихідні результати – $1,2 \pm 0,1$ л, кінцеві – $1,3 \pm 0,4$ л).

Різниця між показниками дітей експериментальної та контрольної груп на кінець дослідження склала 0,6 см у показниках довжини тіла (експериментальна група – $125,6 \pm 5,8$ см, контрольна – $125,0 \pm 6,9$ см), 0,5 кг у показниках маси тіла (експериментальна група – $22,1 \pm 1,7$ кг, контрольна – $21,6 \pm 2,2$ кг), 0,3 л у показниках ЖЄЛ (експериментальна група – $1,6 \pm 0,2$ л, контрольна – $1,3 \pm 0,4$ л) (рис. 1).

Отже, розраховані величини критерію Стьюдента свідчать про наявність статистично значу-

щої різниці між антропометричними показниками в кожній із груп ($p < 0,05$), що пояснюється швидким зростанням і розвитком дітей у цей період. Різниця між значеннями обох груп незначна. Діти експериментальної групи випереджають за всіма показниками дітей контрольної, що доводить ефективність використання засобів рухливих ігор у запропонованій методиці.

З метою оцінки змін функціонального стану було проведено повторне обстеження дітей обох груп, яке виявило, що особливий ефект від використання рухливих ігор, пов'язаний із підвищенням функціональних можливостей серцево-судинної системи, виражається в оптимізації роботи серця в спокої і збільшенні резервних можливостей системи кровообігу при м'язовій діяльності.

При повторному тестуванні показників функціонального стану у дітей експериментальної групи виявлено достовірне підвищення результатів порівняно з дітьми контрольної групи, причому відмінності спостерігалися за всіма показниками. Різниця значень частоти серцевих скорочень дітей експериментальної групи на кінець дослідження становить 7 уд/хв (вихідні результати – $96,0 \pm 5,1$ уд/хв, кінцеві – $89,0 \pm 2,4$ уд/хв). Показники тиску (систоличний тиск (вихідні результати – $110,0 \pm 4,9$ мм рт.ст., остаточні – $112,0 \pm 4,3$ мм рт.ст.), діастолічний тиск (початкові результати – $64,0 \pm 2,6$ мм рт.ст., кінцеві – $63,0 \pm 2,3$ мм рт.ст.)) залишилися майже на вихідному рівні. Діти контрольної групи також показали різницю в частоті серцевих скорочень на 4 уд/хв (початкові результати – $97,0 \pm 4,2$ уд/хв, кінцеві – $93,0 \pm 5,3$ уд/хв). Результати вимірювання систолічного (початкові результати – $113,0 \pm 5,1$ мм. рт.ст., кінцеві – $111,0 \pm 5,9$ мм. рт.ст.) та

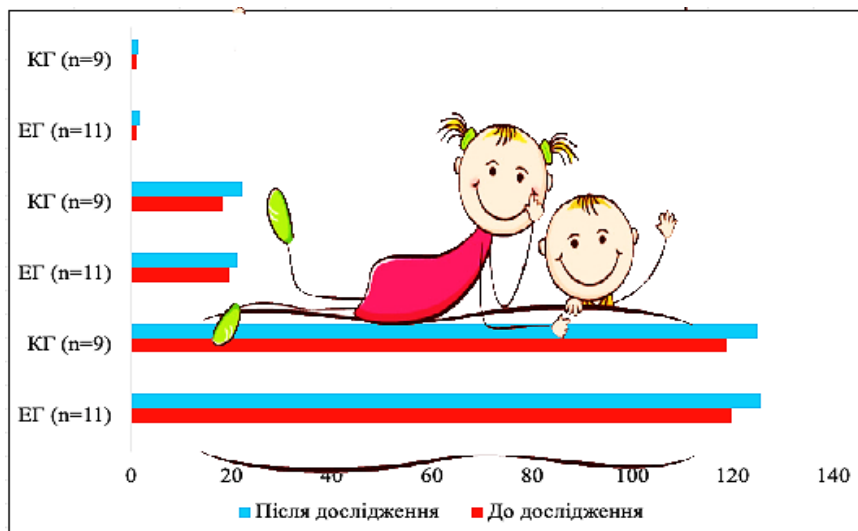


Рис. 1. Динаміка антропометричних показників дітей молодшого шкільного віку протягом дослідження

діастолічного тиску (початкові – $63,0 \pm 2,7$ мм. рт. ст., кінцеві – $64,0 \pm 3,4$ мм. рт. ст.) залишилися без змін, як і в дітей експериментальної групи.

Різниця між показниками дітей обох груп на кінець дослідження становила 4 уд/хв за показниками ЧСС (дослідна група – $89,0 \pm 2,4$ уд/хв, контрольна – $93,0 \pm 5,3$ уд/хв), систолічного артеріального тиску (дослідна група – $112,0 \pm 4,3$ мм рт. ст., контроль – $111,0 \pm 5,9$ мм рт. ст.) і діастолічного артеріального тиску (дослідна група – $63,0 \pm 2,3$ мм рт. ст., контроль – $64,0 \pm 3,4$ мм рт. ст.) є незначущою та статистично недостовірною.

Динаміка показників функціонального стану наприкінці дослідження у дітей експериментальної групи не збігалася з динамікою цих показників контрольної групи. Позитивне покращення показників функціонального стану сформувалося на початковому етапі занять рухливими іграми та зафіксувалося в ході дослідження, що пояснюється особливостями методики проведення запропонованих занять для дітей експериментальної групи.

Під час дослідження змінилися результати функціональних проб дітей обох груп. У дітей експериментальної групи порівняно з початком дослідження покращилися показники проби Штанге на 10,1 с (початкові результати – $28,1 \pm 8,6$ с, кінцеві – $38,2 \pm 4,2$ с). Показники проби Генчі покращилися на 3,7 с (початкові результати –

$14,4 \pm 1,8$ с, кінцеві – $18,1 \pm 1,6$ с). У дітей контрольної групи кінцеві результати також змінилися, але різниця між вихідним і кінцевим результатами є меншою, ніж у дітей експериментальної групи: проба Штанге – на 4,9 с (вихідний результат – $29,5 \pm 4,7$ с, кінцевий – $34,4 \pm 3,5$ с); проба Генчі – на 1,4 с (початковий результат – $13,7 \pm 2,5$ с, кінцевий – $15,1 \pm 2,4$ с).

Різниця між показниками дітей обох груп на кінець дослідження становила 3,8 с за показниками проби Штанге (дослідна група – $38,2 \pm 4,2$ с, контрольна – $34,4 \pm 2,5$ с), 3 с за показниками тесту Генчі (дослідна група – $18,1 \pm 1,6$ с, контрольна – $15,1 \pm 2,4$ с). Аналіз динаміки основних значень функціональних проб виявив статистично значущу різницю ($p < 0,05$) між обома групами дітей.

Таким чином, аналіз наведених даних дав змогу зробити висновок, що діти експериментальної групи за вказаними показниками випереджують дітей контрольної групи, а виявлена різниця в основних значеннях має статистичну достовірність ($p < 0,05$), тобто наприкінці педагогічного експерименту в результаті використання розробленої методики виявлено достовірне підвищення показників функціонального стану дітей експериментальної групи.

Використання рухливих ігор позитивно вплинуло на розвиток основних показників фізичних

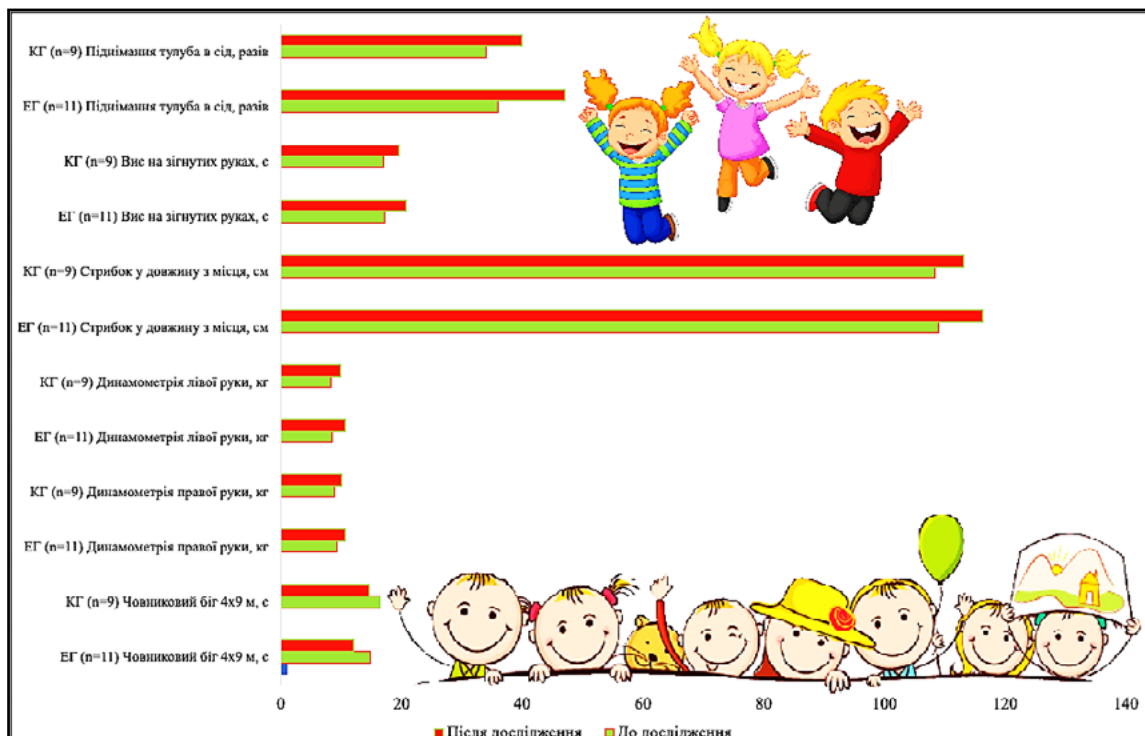


Рис. 2. Динаміка показників фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку протягом дослідження

функцій дітей з інтелектуальною недостатністю, про що свідчать позитивні зміни в їх фізичній підготовленості.

Рівень розвитку фізичної підготовленості дітей обох груп визначали програмними тестами (рис. 2).

Швидкісні якості оцінювали за результатами човникового бігу, силу м'язів рук за динамометрією кисті, вибухову силу ніг за результатами стрибка в довжину, силову витривалість у висі на перекладині і у підйомі тулуба. Гнучкість лежачи визначали за нахилами тулуба від в.п. сидячи вперед, витягнувши руки вперед.

Аналіз показників фізичної підготовленості дітей експериментальної групи виявив, що отримані результати дітей мають розбіжності: протягом педагогічного експерименту індивідуальні результати кожного тесту стабільно покращувалися як у дітей експериментальної групи, так і у дітей контрольної групи, але розкид результатів був більш суттєвим у дітей експериментальної групи.

За тестом «човниковий біг» спостерігалась динаміка зниження показників і різниця між першим і другим дослідженнями становила 2,5 с (початкові результати – $14,6 \pm 1,2$ с, кінцеві – $12,1 \pm 1,8$ с). Спостереження за швидкістю у дітей показало, що здатність дітей до її прояву наближається до норми. Результати динамометрії обох рук дітей дослідної групи змінилися в межах вікової норми на 2,3 кг (вихідні результати – $9,2 \pm 2,0$ та $8,4 \pm 1,7$ кг, кінцеві результати – $0,7 \pm 1,6$ та $10,7 \pm 1,5$ кг). За результатами стрибків у довжину з місця середні показники покращилися на 7,2 см (початкові результати – $109,0 \pm 8,5$ см, кінцеві – $116,2 \pm 8,1$ см). При аналізі результатів висіння на перекладині дітей експериментальної групи виявлено різницю в бік збільшення на 3,7 с (вихідні результати – $17,1 \pm 4,1$ с, кінцеві – $20,8 \pm 4,4$ с). Стандартний результат підйому тулуба збільшився в 11 разів (вихідні результати – $36,0 \pm 11,2$ рази, кінцеві – $47,0 \pm 8,7$ рази). Різниця між початковими та кінцевими результатами гнучкості становила 3,4 см (початкові результати – $3,7 \pm 1,8$ см, кінцеві результати – $7,1 \pm 1,2$ см).

Аналіз показників фізичної підготовленості дітей контрольної групи також виявив позитивні відмінності в кінцевих результатах, хоча їх розкид менший порівняно з дітьми початкової школи. Результат човникового бігу знизився на 2,2 с (початкові результати – $16,8 \pm 1,8$ с, кін-

цеві – $14,6 \pm 1,1$ с). У дітей контрольної групи показники динамометрії зросли відповідно на 1,2 і 1,6 кг (вихідні результати – $8,9 \pm 1,9$ і $8,2 \pm 2,0$ кг, кінцеві – $10,1 \pm 1,2$ і $9,8 \pm 2,1$ кг). Середній результат стрибків у довжину з місця покращився на 4,7 см (початковий результат – $108,3 \pm 8,3$ см, кінцевий – $113,0 \pm 7,9$ см). У дітей контрольної групи показники вису на зігнутих руках зросли на 2,6 с (вихідні результати – $17,0 \pm 3,9$ с, кінцеві – $19,6 \pm 4,2$ с). Середній результат підйому тулуба змінився у 6 разів (вихідні результати – $34,0 \pm 11,4$ рази, кінцеві – $40,0 \pm 7,2$ рази) у бік збільшення. Різниця між початковим і кінцевим результатом гнучкості становила 0,6 см (початкові результати – $4,5 \pm 1,7$ см, кінцеві результати – $5,1 \pm 2,2$ см).

Загалом усі кінцеві результати фізичної підготовленості як експериментальної, так і контрольної групи дітей з інтелектуальною недостатністю змінилися позитивно, але кращу динаміку показників виявлено у дітей експериментальної групи. В експериментальній групі максимально покращилися показники стрибків у довжину, гнучкості. У дітей контрольної групи виявлено максимальне збільшення показників підйому тулуба в положенні сидячи, вису на зігнутих руках.

Висновки.

1. Визначення показників фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами на початку і наприкінці дослідження дозволило виявити, що використання рухливих ігор на уроках фізичної культури впливає на розвиток швидкісно-силових і силових якостей.

2. Визначення функціональних показників дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами на початку і наприкінці дослідження виявило, що показники учнів експериментальної групи є вищими за показники фізичної підготовленості учнів експериментальної групи наприкінці дослідження.

3. Результати педагогічного експерименту показали постійні зміни як у контрольній, так і в експериментальній групі, причому експериментальна група показала значно кращі результати, ніж контрольна. Дані, отримані після застосування ігор на уроках, свідчать про значне покращення здоров'я, фізичного стану дітей з порушеннями інтелекту, що доводить ефективність підібраних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесник Г. Мотивація та самомотивація здобувачів освіти до занять фізичною культурою в спеціальній школі. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. 2023. С. 417–420.

2. Константинов Д.С. Фізкультурно-оздоровча діяльність як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. *Інтеграція науки і практики в умовах модернізації спеціальної освіти України*. 2023. С. 325.
3. Мелаш В., Дубяга С., Варениченко А. Значення еколого-валеологічного виховання для соціалізації молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 1 (30). С. 73–79.
4. Пахальчук Н.О., Мируха О.І., Романенко Г.М. Педагогічні умови активізації рухової активності дітей. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2). С. 72–75.
5. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів з особливими освітніми потребами в умовах дистанційного навчання / Ю. Бойчук, А. Козлов, Н. Науменко, Л. Дрожик. *Новий Колегіум*. 2023. № 3 (111). С. 24–31.
6. Шевченко Ю. Креативність молодшого школяра з особливими потребами: виклики, потенційні можливості та сучасне бачення. *Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента*. 2023. С. 161.

REFERENCES

1. Kolesnyk H. (2023). Motyvatsiya ta samomotyvatsiya здобувачів освіти до занять фізичною культурою в спеціальній школі [Motivation and self-motivation of students for physical education in a special school]. *Formation of life competence of persons with special educational needs in the system of out-of-school, special and inclusive education*.
2. Konstantinov D. S. (2023). Fizkul'turno-ozdorovcha diyal'nist' yak skladova psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditey z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Physical culture and health activities as a component of psychological and pedagogical support for children with special educational needs] *Intehratsiya nauky i praktyky v umovakh modernizatsiyi spetsial'noyi osvity Ukrainy [Integration of science and practice in the conditions of modernization of special education in Ukraine]*. 325 p.
3. Melash V., Dubyaha S., Varenychenko A. (2023). Znachennya ekoloho-valeolohichnoho vykhovannya dlya sotsializatsiyi molodshykh shkolyariv z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [The importance of ecological and valeological education for the socialization of younger schoolchildren with special educational needs] *Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho. Seriya: Pedahohika [Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogy.]*, vol.1 (30), pp. 73–79.
4. Pakhal'chuk N.O., Myrukha O.I., Romanenko H.M. (2019). Pedahohichni umovy aktyvizatsiyi rukhovoyi aktyvnosti ditey [Pedagogical conditions for the activation of children's motor activity]. *Molodyy vcheniy [A young scientist]*. Vol. 5.2 (69.2), pp. 72–75.
5. Pidhotovka maybutnikh vchyteliv pochatkovoyi shkoly do zberezheniya i zmitsnennya fizychnoho zdorov'ya uchniv z osoblyvymy osvritnimy potrebamy v umovakh dystantsiynoho navchannya [Preparation of future primary school teachers to preserve and strengthen the physical health of students with special educational needs in the conditions of distance learning] / YU. Boychuk, A. Kozlov, N. Naumenko, L. Drozhyk. *Novyy Kolehium [New Collegium]*. 2023, vol. 3 (111), pp. 24–31.
6. Shevchenko YU. (2023). Kreatyvnist' molodshoho shkolyara z osoblyvymy potrebamy: vyklyky, potentsiyni mozhlyvosti ta suchasne bachennya [Creativity of a junior high school student with special needs: challenges, potential opportunities and modern vision]. *Priorytetni napryamy yevropeys'koho naukovooho prostoru: poshuk studenta [Priority directions of the European scientific space: the search for a student]*, pp. 161.